

Tajemství Kremlu

(2., doplněné vydání)

Bernard Lecomte

Moskva, 21. února 2022. V honosném kremelském Kateřinském sále seděli členové bezpečnostní rady, které svolal prezident Vladimir Putin, na židličkách vyrovnaných do řad v patřičné vzdálenosti – kvůli pandemii – od jeho stolu. Byli zde kromě jiných premiér Michail Mišustin, ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov, ministr obrany Sergej Šojgu a bývalý prezident Ruské federace Dmitrij Medveděv. Cílem schůzky bylo ukázat před televizními kamerami, že všichni souhlasí s rozhodnutím uznat nezávislost proruských oblastí na území ukrajinského Donbasu.

Když dostal slovo ředitel Služby vnější rozvědky (SVR) Sergej Naryškin, Vladimir Putin viděl, že je jeho spolupracovník nesvůj. „Tak podporujete to rozhodnutí, nebo ne? Mluvte bez vytáček, Sergeji Jevgeňjeviči!“

Naryškin váhal, opravoval se, drmolil. O několik hodin později viděl celý svět ze záznamu tuto surrealistickou scénu, kdy Putin ponížil jednoho ze svých starých přátel, který byl v minulosti mimo jiné vedoucím prezidentské kanceláře a předsedou Státní dумы. Velký šéf SVR si povzdechl, vzhopil se a po pobídnutí od svého prezidenta nakonec řekl bezbarvým hlasem: „Ano, podporuji uznání nezávislosti těchto území!“

Naryškin věděl, že k útoku na Ukrajinu má dojít za tři dny a že právě schválil šílené rozhodnutí svého šéfa. Jako člověk nejlépe informovaný o tom, co se děje za hranicemi Ruska, ovšem také věděl, že si to Ukrajinci nenechají líbit a že blesková válka na Ukrajině, o které rozhodl Putin, nebude tak snadná záležitost...

Ukrajina není stát!

Ve čtvrtek 24. února ve čtyři hodiny ráno vpadly na Ukrajinu z východu a na severu z Běloruska tanky ruské armády. Desítky tisíc vojáků se valily na Kyjev. Satelitní snímky jasně ukázaly celý manévř: Dlouhé konvoje tanků postupovaly po hlavních dopravních tepnách, zatímco na Charkov, Černihiv, Mykolajiv, a dokonce i na Ivano-Frankivsk na západě země dopadaly první bomby. Ve všech koutech Evropy zavládlo kolektivní ohromení. V jednadvacátém století vypukla v srdci Evropy válka, opravdová válka!

Bezmála všichni experti – vojáci, diplomaté, špioni, novináři – si všimli působivého soustředění ruských jednotek u rusko-ukrajinské hranice a na jihu Běloruska a očekávali brzkou vojenskou operaci v Donbasu, kde separatisté bojovali za pomoci ruských milicí s ukrajinskou armádou od demokratické revoluce v roce 2014. V únoru toho roku se obyvatelé Kyjeva po bouřlivých proevropských demonstracích¹ domohli odchodu proruského prezidenta Viktora Janukovyče a uspořádání nových voleb. Na východě země hned nato ruské milice vyhlásily nezávislost Doněcké a Luhanské oblasti a ruská armáda obsadila Krym. To byl začátek občanské války ve dvou „separatistických“ regionech, kdežto Krym se jednostranně „připojil“ k „matce vlasti“ Slovanů. Za lhostejnosti zbytku světa...

Za osm let od těchto událostí nechtěl žádný pozorovatel uvěřit v invazi do Kyjeva, tak moc byla ta hypotéza absurdní. Putin není stratég, říkalo se, ale není dost šílený na to, aby se se sto devadesáti tisíci mužů pokusil ovládnout zemi větší než Francie! Pouze dobře informované americké zpravodajské služby předpověděly toto nesmyslné rozhodnutí. Měly pravdu: 24. února 2022 Putin skutečně nařídil svým tankistům, aby vyrazili na Kyjev.

Teoreticky to byla jednoduchá operace. Šlo o to provést stejný kousek jako v Budapešti (1956), Praze (1968) a Kábulu (1979). Vpadnout do hlavního města, obsadit hlavní veřejné budovy, využít všeobecného překvapení k odstavení současných vedoucích činitelů, nahradit je týmem věrných stoupenců prošpikovaným „poradci“ z Kremlu a za několik měsíců či let situaci „znor-

¹ Říkalo se jim „Únorová revoluce“ nebo „Majdan“ podle názvu náměstí, na kterém se shromažďovali demonstranti.

malizovat“. Tato „speciální vojenská operace“, jak ji ještě téhož dne nazval Putin v televizním projevu, neměla trvat déle než dva dny.

Onoho 24. února vysvětloval pán Kremlu v ruské televizi, že ruskojazyční obyvatelé Ukrajiny jsou osm let obětí „genocidy [sic]“ ze strany kyjevského režimu. Po dlouhém a velmi sporném historickém exkurzu – v němž vytkl Leninovi, že od něj bylo nezodpovědné, když kdysi přiznal „svrchovanost“ ukrajinskému lidu v rámci budoucího SSSR –, prohlásil prezident drsně, že Ukrajina není ani stát, ani národ, nýbrž nedílná součást věčné Rusi.

Ve skutečnosti má Ukrajina vlastní dějiny odlišné od Ruska, třebaže oba národy kladou svůj společný „křest“ do Kyjeva roku 988. Rusové pravidelně „zapomínají“ zmiňovat, že po dvou stoletích mongolské okupace (1223–1480) se Rusko znovu vytvořilo kolem Moskvy, daleko na východ od Kyjeva, a že po založení ruského impéria carem Ivanem III. v 16. století se Ukrajinci hromadně obrátili k Západu a byli dlouho součástí rakousko-uherské říše. Až v roce 1945 byla Ukrajina zahrnuta do SSSR a v roce 1991 po rozpadu Sovětského svazu znovu získala nezávislost.

Že je Ukrajina nezávislá? Putin tu absurdní myšlenku smetl ze stolu. Podle něj se „americká kolonie vedená loutkami [sic]“ musí vrátit domů, jakmile bude „demilitarizovaná“ a „denacifikovaná“. Denacifikovaná? Podivné slovo. Obviňování Ukrajiny z „neonacismu“ bylo posledních několik let konstantou v ruském narativu. Ruský prezident opakovaně označoval jako „neonacisty“ nejen hrstku ukrajinských extremistů s podezřelým tetováním, dědice událostí 2. světové války,² ale všechny Ukrajince, Evropany a další národy nepřátelské vůči Rusku!

Dne 26. února ve večerních hodinách se na webu tiskové agentury RIA Novosti objevil komentář, v němž se vítězoslavně tvrdilo, že Rusko „obnovilo svou jednotu“, že Ukrajina bude „přeměněna a přetvořena v nedílnou součást ruského světa“, že „protiruská Ukrajina již nebude existovat“ a že nesejde na tom, že „se Západ hlasitě pohoršuje nad tím, že Rusko obnovuje svou plnou historickou velikost“! Článek, který s předstihem napsal novinář Petr Akopov, ve skutečnosti neměl být zveřejněný – z webových stránek agentury ho

² Ukrajina, rozdělená v období mezi dvěma světovými válkami mezi Polsko a SSSR, se 22. července 1941 zachovala ambivalentně, když velmi protisovětská část jejího obyvatelstva, zejména stoupenci vůdce nacionalistů Stepana Bandery, vítala nacisty jako osvoboditele.

rychle stáhli. Byl však velmi poučný. „Definitivně skončila éra západní světové nadvlády,“ pochvaloval si poněkud předčasně autor.

Spektakulární vojenský neúspěch

Níc ale nešlo tak, jak si Putin představoval. Špatně organizovanou, špatně připravenou, špatně vybavenou ruskou armádu brzy zpomalily a poté ochromily hrubé chyby velení (v krátkém čase stály život šest generálů) a především sami Ukrajinci, kteří, dalecí toho, aby vítali „osvoboditele“ květinami, jim spílali a pokřikovali na ně v jejich jazyce: „Domoj, rebjata!“ („Běžte domů, chlapci!“) Během několika hodin se Ukrajina proměnila v homogenní vlastenecký národ, přestože dosud byla pouhým seskupením nesourodých komunit, které se lišily podle toho, zda žily na západě (nacionalističtí katolíci), nebo na východě (ruskojazyčné obyvatelstvo, jež mělo blízko k Rusku). Nejenže ukrajinská armáda – kde se vzala, tu se vzala – okamžitě čelila situaci; desetitisíce civilistů v řádu hodin opustily zaměstnání a zapojily se do odboje.

Jeden člověk naplno ukázal své charisma – čtyřiačtyřicetiletý Volodymyr Zelenskyj, prezident Ukrajiny od roku 2019, mimo vlastní zemi prakticky neznámý. Bývalý komik a producent televizních seriálů ohromil celý svět, když odpovídal Američanům na nabídku evakuace: „Nepotřebuji odvoz, potřebuji municí!“ O několik hodin později natočil se svými nejbližšími spolupracovníky video na chodníku v centru Kyjeva. „Jsme tady! Sláva Ukrajině!“

V listu *The Times* bylo později možné se dočíst, že přežil tři pokusy o atentát. Jeden zosnovali příslušníci čečenských speciálních sil, dva další ruští Wagnerovci, „soukromí“ žoldnéři napojení na Kreml. Měl štěstí? Nejen to. Proslýchá se, že Zelenskyj těžil ze záhadného úniku informací ze samotné ruské tajné služby.

Za jeden den se z muže, kterému Putin veřejně říkal „šašek“, stal válečný vůdce. Proti svému ruskému protějšku měl nespornou výhodu. Bývalý herec měl výborné komunikační schopnosti. Pořizoval si videa a *selfie*, obracel se přímo na parlamenty v Bonnu, Londýně, Washingtonu, Paříži, ale také na OSN a na vysoké školy, prostřednictvím videopřenosu promluvil na festivalu

v Cannes. Výsledek války byl po vojenské stránce nejistý, ukrajinský prezident však již vyhrál klíčovou válku moderního světa, a sice tu komunikační.

Putin, aby ještě více zapůsobil na zbytek světa, se znovu ukázal v televizi 27. února, opět z okázalého a mrazivého prostředí Kremlu. Deset metrů od něj – covid mu očividně dělal starosti – způsobilně seděli jeho dva hlavní vojenscí velitelé: ministr obrany Sergej Šojgu a náčelník generálního štábu ruských ozbrojených sil Valerij Gerasimov. Prezident jim bojovným tónem nařídil, aby uvedli ruské jaderné síly do režimu bojové pohotovosti. Oba muži přikývli. Ruské jaderné síly budou uvedeny do bojové pohotovosti. Byla to reálná možnost apokalypsy, nebo jen pokus o zastrašení protivníka? Otázka, která se pravidelně opakuje po celou dobu konfliktu, dosud zůstává bez odpovědi.

Tím, že Putin rozpoutal válku na Ukrajině, nejen sjednotil národ, jenž se rázem stmelil. Během několika dní rovněž vzkřísil NATO, o kterém prezident Macron krátce předtím prohlásil, že je „ve stavu mozkové smrti“, a přiměl Američany upřít pozornost jinam než na Asii, jejich zdánlivě jediný strategický horizont. Také probudil k životu Evropskou unii, ač se dosud poukázvalo na to, že v ní panují čím dál větší rozpory. Záběry milionů nešťastníků vyhnaných ze svých domovů, kteří dorazili na západní hranici své země,³ dojaly obyvatelstvo evropských států, zejména těch, jež s Ukrajinou přímo sousedí – Poláci sami o sobě přijali během několika týdnů více než tři miliony uprchlíků!

Propagandistická zbraň

V prvních dnech ofenzivy vyvolaly škody způsobené ruským bombardováním, které měnilo k nepoznání města jako Charkov (evropské velkoměsto srovnatelné s Amsterdamem, Milánem nebo Štrasburkem), v okolních zemích všeobecný úžas, a to především v bývalých „východních zemích“ jako Polsko a Pobaltské státy. Díky záběrům zveřejňovaným

³ K 11. květnu 2022 našlo podle Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) útočiště v zahraničí více než šest milionů Ukrajinců.

četnými zvláštními zpravodaji západních médií, ale také obyčejnými lidmi s chytrými telefony, mohl celý svět vidět logistické problémy ruských jednotek, které čekaly, že budou vítány jako „osvoboditelé“, ale nejenže jim místní obyvatelé nadávali, ještě k tomu na ně pálila z děl ukrajinská armáda, jež se zjevila odnikud. Nikdo, dokonce ani v Kyjevě, si nemyslel, že ukrajinský civilní odboj, povzbuzovaný mladým prezidentem, dokáže tak rychle a účinně zorganizovat obranu země.

Porážka ruské armády, potvrzená satelitními fotografiemi západních tajných služeb, byla očividná. Jedinou zemí, v níž byla vydávaná za „vítězství“, bylo... Rusko. Dezinformace vnučovaná obyvatelstvu, vytvořená a řízená FSB, nástupkyní KGB, byla působivá. Poslední nezávislá média – rádio Echo Moskvy, televizní stanice Dožd', noviny *Novaja Gazeta* – byla hned na začátku války zakázána. Většina zahraničních sociálních sítí byla systematicky blokována. Dne 4. března vyšel zákon, podle něhož hrozilo novinářům, ruským i zahraničním, až patnáct let vězení, pokud zveřejní informace, které se nedrží kremelské linie; zejména jestliže použijí slovo „válka“ k označení toho, co Putin tvrdošijně nazýval „speciální vojenskou operací“. Ve dne v noci od Moskvy po Vladivostok chrlily tři kanály státní televize (Pervyj kanal, Rossija-1, NTV) z obrazovek *fake news*, falešné zprávy, otřesné lži, neumělé fotomontáže, které měly dokazovat, že ukrajínští „neonacisté“ zmanipulovaní NATO rozpoutali válku proti Rusku... a že Putin právě zachraňuje zemi.

Ruská propaganda mechanicky a metodicky obracela všechny válečné události ve svůj prospěch. Z rozhněvaných protestujících obyvatel se stávaly „lidské štůty“, vojáci, kteří „stříleli na civilisty“, byli nutně ukrajínští zločinci. Když celý svět konstatoval, že původně plánovaný „*Blitzkrieg*“ selhal, ruská televize začala hbitě tvrdit, že se Západu nepovedl jeho „*Blitzkrieg*“ proti Rusku; když se ukázalo, že Putinova armáda páchá „válečné zločiny“, ruská média jednohlasně obvinila z „válečných zločinů“ ukrajinskou armádu; když západní státy uvalily sankce na ruské oligarchy, Kreml ohlásil přijetí sankcí vůči několika vysokým americkým činitelům z okolí prezidenta Bidena.

Přeložila Lucie Čapková